

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ГАЛАМАНЖУК ЛЕСЯ ЛЮДВІГІВНА

УДК 378.147.13 : 7 : 372 (043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДОШКІЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО
КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ПЛАСТИЧНОГО
МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2007

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Шиян Богдан Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Брилін Борис Андрійович,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри ансамблевої гри та естрадного мистецтва.

кандидат педагогічних наук, доцент
Машовець Марина Анатоліївна,
Інститут педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені Миколи Драгоманова,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки.

Захист відбудеться 30 листопада 2007 року о _____ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д58.053.01 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань (каб. № 30), вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль.

Автореферат розіслано 29 листопада 2007 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чайка В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Національно-культурне відродження України актуалізувало багато проблем життєдіяльності суспільства. Однією з важливих є проблема дошкільного виховання, оскільки саме в цьому віці закладаються основи духовного, фізичного, інтелектуального і творчого розвитку особистості (Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, 2001). Забезпечити високий рівень реалізації потенціалу дитини здатна тільки нова генерація педагогічних кадрів, озброєна високоефективними технологіями і методиками виховання дошкільників.

Результати психолого-педагогічних досліджень (Н. Лещенко, 1996; Р. Abbs, 1989; М. Greene, 1989; R. Gibson, 1988; Н. Raid, 1989) свідчать, що перспективними в цьому контексті є ідеї інтеграції різних видів мистецтва і видів пізнавальної діяльності в «єдине естетичне середовище» – педагогічну систему, реалізація якої сприяє різнобічному розвитку і вихованню дитини. Оскільки, між рівнем сформованості знань, умінь, навичок педагога та його вихованців існує безпосередня залежність (Ю. Бабанський, 1982; І. Зязюн, 1997, В. Майборода, 1992), підготовка майбутнього дошкільного педагога повинна спрямовуватися, крім іншого, на формування його як творчої особистості, з належною художньо-естетичною освіченістю, розвинутими творчими якостями, знаннями й уміннями реалізовувати їх на практиці.

Вирішенню зазначеної проблеми частково сприяє підготовка майбутніх дошкільних педагогів до естетичного виховання дітей засобами образотворчого (Т. Зотеева, 1992; М. Стась, 2001; Р. Халикова, 1982) та українського народного декоративно-прикладного мистецтва (О. Поліщук, 1996) в процесі образотворчої діяльності (Н. Ветлугина, 1990; Н. Кириченко, Т. Науменко, 1998; Т. Комарова, 1990), під час формування художніх і конструкторських умінь (Н. Голота, 2000; М. Машовець, 1996; Н. Халезова, 1984). Водночас, в її змісті домінує зорієнтованість на програми «Малятко» (1999) і «Дитина» (1993), які навіть дотично не відображають надбань світового пластичного мистецтва, що не сприяє формуванню в студентів відносно цілісного уявлення про нього як складову пізнавальної діяльності та засобу естетичного виховання дитини.

На жаль, немає досліджень, спрямованих на підготовку студентів до вирішення зазначених завдань в ході занять, безпосередньо не пов'язаних з естетичним вихованням дошкільників, хоча саме такий підхід є одним з перспективних у створенні в навчальному закладі єдиного естетичного середовища. Про це свідчать результати досліджень щодо реалізації на заняттях міжпредметних зв'язків (В. Злобин, 1984; В. Кирилов, 1990; Л. Романишина, 1997) та концептуальні ідеї інтеграції змісту навчання (І. Бех, 2002; Б. Брилін, 2001; М. Вашуленко, 2000; І. Зязюн, 1997).

Отже, існує протиріччя між суспільними запитами щодо виховання дитини, сучасними тенденціями розвитку педагогічної думки та незавершеністю розробок ефективних технологій і методик підготовки майбутніх дошкільних педагогів до використання творів світового пластичного мистецтва як змістового компонента занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками. Наведені аргументи обумовили вибір теми дисертаційного

дослідження: «Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно тематичному плану наукових досліджень Кам'янець-Подільського державного університету в процесі розробки теми: «Сучасні проблеми загальнопедагогічної та методичної підготовки вчителів початкових класів та дошкільних вихователів». Тему дисертації затверджено Вченою радою Кам'янець-Подільського державного університету (протокол № 4 від 30.8.2003 року) та погоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 9 від 28.11.2006 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх дошкільних педагогів.

Предмет дослідження – комплексне використання творів пластичного мистецтва в процесі виховання старших дошкільників як складова професійної підготовки дошкільних педагогів.

Мета дослідження – розробити систему підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників та експериментально перевірити її ефективність.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Виявити стан готовності майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності.

2. Визначити компоненти, критерії та рівні готовності майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників.

3. Розробити зміст підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників.

4. Обґрунтувати педагогічні умови реалізації системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників та експериментально перевірити її ефективність.

Гіпотеза дослідження. Ефективність підготовки майбутнього дошкільного педагога до досліджуваного виду діяльності можна підвищити, реалізуючи розроблену педагогічну систему, що передбачає інтегрований зміст навчання, поетапний контроль, визначені форми, методи та педагогічні умови їх реалізації, спрямовані на формування рефлексивної позиції студентів щодо комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників.

Методологічну основу та теоретичну базу дослідження становлять ідеї сучасних концепцій навчання та новітніх педагогічних технологій (Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Державна національна програма «Вчитель», Концепція виховання дітей дошкільного віку), загальнометодичні положення про системний підхід та моделювання навчального процесу майбутніх дошкільних педагогів. Під час дослідження враховано такі наукові положення й висновки: про готовність до педагогічної діяльності (О. Абдуліна, А. Алексюк, В. Беспалько, В. Сластьонін); пряму залежність між рівнем сформованості знань й умінь педагога та його вихованців (С. Архангельський, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна); інтеграцію як освітню перспективу (І. Бех, В. Загвязинский, R. Clark, M. Greene); значення мистецтва у виховному процесі (І. Зязюн, В. Злобін, Н. Кириченко);

готовність до діяльності з використання творів мистецтва (М. Лещенко, Р. Вернидуб, О. Комар); місце мистецтва у вихованні й різнобічному розвитку дитини дошкільного віку (С. Русова, Н. Сакуліна, Р. Abbs, R. Scratton).

Для вирішення завдань дослідження використано такі *методи*:

- теоретичні, а саме: аналіз і синтез, систематизація й узагальнення даних наукової літератури, документальних матеріалів;
- моделювання для розробки змістової складової системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до досліджуваної діяльності;
- педагогічне спостереження та опитування у формі бесід й анонімного анкетування з використанням анкет змішаного типу, що містили закриті й відкриті питання (окремі з них одночасно були контрольними);
- експертну оцінку і самооцінку, метод узагальнення незалежних характеристик;
- тестування для оцінки сформованості змістового компонента готовності студентів до досліджуваного виду професійної діяльності, використовуючи розроблені нами контрольні завдання, припустима статистична надійність яких була достатня (коефіцієнт надійності – 0,85) і мотиваційного компонента – за методикою Т. Елерса;
- педагогічний експеримент, що передбачав констатувальний і формувальний етапи;
- математико-статистичні з використанням пакета прикладних комп'ютерних програм «Statistica-5,5», ліцензія № AX 908A290603AL.

Основні етапи і дослідно-експериментальна база дослідження. Робота здійснювалася у чотири етапи впродовж 2002-2006 років.

На першому, аналітико-пошуковому етапі (січень – серпень 2002 р.), вивчено теоретико-методичні аспекти досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, конкретизовано методи дослідження.

На другому, діагностико-емпіричному етапі (вересень 2002 – липень 2004 рр.), вивчено стан підготовки студентів та дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва як змістового компонента занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання, їх ставлення до ідеї реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах; визначено складові системи підготовки студентів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників і розроблено спецкурс «Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання» до навчального блоку «Основи образотворчого мистецтва і методика організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку». У дослідженні взяли участь 127 дошкільних педагогів різних областей України; 177 студентів передвипускного курсу вищих навчальних закладів, які здобували освіту за спеціальністю «Дошкільне виховання».

На третьому, формувальному етапі (серпень 2004 – червень 2006 рр.), розроблено та реалізовано програму педагогічного експерименту під час підготовки студентів за спеціальністю 7.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Дошкільне виховання» в Кам'янець-Подільському державному університеті та Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. Програма передбачала реалізацію експериментальної системи підготовки студентів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. Для проведення експерименту було сформовано експериментальну групу (ЕГ) з 28 студентів

Кам'янець-Подільського державного університету та контрольну (КГ) – з 25 студентів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Експериментальною базою були також дошкільні навчальні заклади № 2, 7, 19 м. Кам'янця-Подільського, № 3, 11, 21 м. Хмельницького, № 1, 2 м. Шепетівки Хмельницької області, в яких студенти проходили педагогічну практику.

На четвертому, підсумковому етапі (липень – листопад 2006 р.), в реальних умовах дошкільних навчальних закладів перевірено ефективність підготовки студентів за системами, використаними в дослідних групах, обґрунтовано педагогічні умови ефективної реалізації експериментальної системи підготовки, компоненти, критерії і рівні готовності студентів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. Отримані дані дали можливість сформулювати висновки, визначити напрями подальшого вивчення проблеми.

Наукова новизна:

– уперше розроблено систему підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, складовими якої є інтегрований зміст підготовки, поетапний педагогічний контроль в ході досягнення мети як системотвірного чинника, що орієнтує складові на позитивний результат і передбачає реалізацію освітніх, розвивальних, виховних функцій;

– розроблено інтегрований зміст підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, що містить: спецкурс, побудований за вимогами кредитно-модульної системи; дисципліни, що викладаються в наступному після реалізованого спецкурсу семестрі і передбачають використання навчального матеріалу з історії пластичного мистецтва; семінари-практикуми на початку педагогічних практик; пакет наочно-інформаційного забезпечення занять з дошкільниками; педагогічні практики;

– уточнено компоненти (мотиваційний, змістовий, процесуальний), критерії (інтерес і позитивне ставлення до досліджуваної діяльності; повнота і глибина оволодіння програмним матеріалом; здатність до творчого чи репродуктивного відтворення і практичного застосування отриманих набутих знань й умінь; творче, конструктивне чи репродуктивне вирішення завдань в нестандартних ситуаціях при використанні знань з історії світового пластичного мистецтва як змістового компонента занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками; якісний склад індивідуального пакету наочно-інформаційного забезпечення занять) та рівні (високий – *A*, достатній – *BC*, задовільний – *DE*, дуже низький – *FX*, незадовільний – *F*) готовності майбутніх дошкільних педагогів до досліджуваного виду діяльності;

– обґрунтовано педагогічні умови реалізації розробленої системи в навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу: націленість студентів на самооцінку результатів вибору творів пластичного мистецтва відповідно до поставлених завдань та її зіставлення з експертною оцінкою; спрямованість на творчу самореалізацію, що стимулюється об'єктивним оцінюванням результатів навчання; активне використання комп'ютерних технологій для розширення змісту індивідуального пакету інформаційно-методичного

забезпечення; створення на заняттях спецкурсу емоційно-забарвленого освітнього середовища і предметно-розвивального – на наступних етапах підготовки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в упровадженні розробленої системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності в навчальний процес та розробці його методичного забезпечення, а саме: програми спецкурсу «Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання», методичних рекомендацій «Використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників» з комп'ютерною версією наочно-інформаційного забезпечення змісту програми «Малюємо» для дітей старшого дошкільного віку.

Матеріали дослідження можуть використовуватися в процесі підготовки навчальних програм і методичних посібників викладачами, навчання студентів вищих навчальних закладів, практичній діяльності дошкільних педагогів, післядипломній освіті.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова (довідка № 7 від 14.12.2006 р.), Кам'янець-Подільського державного університету (довідка № 46 від 13.12. 2006 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 11 від 15.09. 2006 р.), що готують майбутніх фахівців за спеціальністю «Дошкільне виховання».

Вірогідність результатів дослідження забезпечується: методологічним обґрунтуванням вихідних позицій, застосуванням комплексу методів, адекватних об'єкту, предмету, меті й завданням дослідження; аналізом значної кількості літературних джерел; кількісним та якісним аналізом результатів дослідно-експериментальної роботи; апробацією основних положень дисертації; обговоренням результатів дослідження на науково-практичних конференціях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено й обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України» (Тернопіль, 2004); «Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства» (Тернопіль, 2004); звітних конференціях викладачів, докторантів, аспірантів, магістрантів Кам'янець-Подільського державного університету (2003-2006), Національного педагогічного університету ім. Миколи Драгоманова (2004-2006), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2004-2006), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету (2004-2006), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2005-2006), на спільних засіданнях кафедри теоретичних основ і фізичного виховання та інституту психології і педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2003-2006), кафедри теорії й методики початкового навчання та дошкільного виховання Кам'янець-Подільського державного університету (2002-2006).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 одноосібних публікаціях, а саме: 6 статтях, з яких 5 – у наукових фахових виданнях з педагогічних наук, 1 навчальній програмі спецкурсу, 1 методичних рекомендаціях з комп'ютерною версією наочно-методичного забезпечення змісту програми «Малюємо» для дітей старшого дошкільного віку.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 240 сторінок, включаючи 37 таблиць, 5 рисунків, 12 додатків, перелік використаних літературних джерел, що налічує 249 найменувань, з яких 29 – зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих даних, подано відомості про апробацію і впровадження основних результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності»** подано результати аналізу наукових джерел з питань психолого-педагогічних основ формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності; відповідності змісту підготовки завданням дошкільних навчальних закладів; теоретико-методичних основ комплексного використання зазначених творів у процесі виховання старших дошкільників.

Державні документи (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті; Державна національна програма «Вчитель»; Концепція виховання дітей дошкільного віку) засвідчили необхідність розв'язання проблем дошкільного виховання в зв'язку із залежністю розвитку суспільства від стану духовного, фізичного, інтелектуального, творчого потенціалу особистості. Забезпечити необхідний рівень такого потенціалу спроможна нова генерація педагогічних кадрів, озброєна високоефективними технологіями і методиками виховання дітей дошкільного віку.

Дані спеціальної літератури (Н. Лещенко, M. Greene, R. Hughes, R. Gibson, H. Raid, R. Scrutton, A. Storr) свідчать, що одним з перспективних напрямків підготовки майбутніх дошкільних педагогів до професійної діяльності є формування їх естетичного світогляду через розвиток умінь активізувати естетичне поле, в аспекті нашого дослідження – під час реалізації змісту програми «Малютко».

Результати аналізу спеціальної літератури дали змогу виявити значну кількість досліджень з підготовки майбутніх дошкільних педагогів до естетичного виховання дітей (Т. Зотєєва, Р. Халікова, О. Тюття, М. Стась), у тому числі на заняттях з образотворчої (Н. Ветлугіна, В. Ждан, Н. Кириченко, Т. Комарова, Н. Пакуліна, Г. Підкурманна, Н. Сакуліна, Є. Фльоріна), трудової діяльності через формування художніх і конструкторських умінь (Н. Голота, Н. Космінська, М. Машовець, В. Халезова) та використовуючи національне декоративно-прикладне мистецтво (О. Поліщук). Разом з тим, проаналізовані методики не сприяють формуванню знань й умінь студентів комплексно вирішувати навчально-виховні завдання за допомогою творів різних видів світового пластичного мистецтва. Останнє особливо важливо, оскільки чинні програми «Малютко» і «Дитина» не передбачають використання таких творів для естетичного виховання і розвитку

пізнавальних процесів дітей, що не узгоджується з інтеграційними процесами в розвитку України.

Водночас, окремі праці (О. Wolovyna, R. Clark, M. Greene) свідчать, що перспективним у вихованні дошкільників є інтеграція різних видів пластичного мистецтва з видами пізнавальної діяльності, оскільки сприяє створенню в дошкільному навчальному закладі «єдиного естетичного середовища», в якому і здійснюється виховання й різнобічний розвиток дитини. Проте проблема професійної педагогіки, пов'язана з підготовкою майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, залишається недослідженою.

У другому розділі **«Готовність майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників»** охарактеризовано методи, організацію дослідження та проаналізовано стан підготовки студентів до комплексного використання творів світового пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, їхню готовність та готовність дошкільних педагогів до такої діяльності, а також ставлення до цієї ідеї викладачів, які здійснюють підготовку таких студентів. Так, аналіз викладачами і дошкільними педагогами-практиками навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах, які готують майбутніх дошкільних педагогів з позицій формування в них знань й умінь, необхідних для успішної професійної діяльності у комплексному використанні творів пластичного мистецтва виявив таке. *Студенти* відзначаються високим рівнем розуміння важливості зазначеної діяльності для вирішення виховних завдань, а саме: 66,1% опитаних усвідомлює важливість і необхідність використовувати твори пластичного мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва, праці, конструювання; 81,9% – відзначає потребу в одержанні знань й умінь реалізовувати міжпредметні зв'язки на різних заняттях з дошкільниками; 79,1% – виявляє інтерес до цієї діяльності; 83,0% – позитивно сприймає ідею відповідної спеціальної підготовки. При цьому, необхідними знаннями володіє тільки кожний п'ятий, уміннями їх використовувати на практиці – кожний десятий респондент.

Опитування *викладачів* дисциплін гуманітарного і соціального циклів виявили, що тільки 18,5% з них надає студентам певну інформацію з історії пластичного мистецтва, 22,2% – розглядає її в контексті використання в майбутній професійній діяльності, інші – не розуміють значення використання творів світового пластичного мистецтва у вихованні дошкільників, хоча 88,9% з них позитивно сприймає ідею такої підготовки, але пропонують її здійснювати на спеціальних заняттях. Більшість (59,6%) викладачів професійно-орієнтованих дисциплін формує знання студентів з історії пластичного мистецтва, 21,3% з них – уміння використовувати отримані знання в практичній діяльності. Проте така інформація є незначною за обсягом і пов'язана з видами пластичного мистецтва, що найбільше узгоджується із змістом дисципліни, яку викладає певний респондент. У той же час, значна кількість викладачів (від 57,5% до 80,9%) надає великого значення міжпредметним зв'язкам, що можуть формуватися при використанні творів пластичного мистецтва на інших заняттях і виховних заходах з дошкільниками, оскільки це сприяє вирішенню різнопланових завдань. Разом з тим, інформує студентів про необхідність реалізації таких міжпредметних зв'язків тільки 44,7% опитаних, формує знання й уміння практично реалізовувати їх – 22,4%, а основна

причина такої диспропорції – брак необхідної науково-методичної інформації і недостатність відповідної підготовленості викладачів.

51,8% дошкільних педагогів-практиків вважає рівень своєї підготовленості до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності задовільним, 37,8% – незадовільним. Загалом, результати опитування дошкільних педагогів-практиків, студентів і викладачів, які здійснюють підготовку останніх, дозволили констатувати, що більшість випускників не готова до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, що насамперед зумовлено відсутністю в системі їхньої підготовки дисциплін і курсів, спрямованих на вирішення зазначеного завдання.

Отже, результати констатувального етапу експерименту підтвердили необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників.

У третьому розділі **«Система підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників»** обґрунтовано основні складові системи (рис.1). Системотвірним чинником системи є зорієнтованість усіх її складових на поетапне досягнення мети підготовки через реалізацію освітніх, розвивальних і виховних функцій. Завдання, пов'язані з першою функцією, передбачали формування фундаментальних знань студентів з історії пластичного мистецтва, умінь відбирати і використовувати твори різних видів пластичного мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та як засіб реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками.

Розвивальні завдання передбачали формування професійних якостей і здібностей студентів, але насамперед – творчих, виховні – розвиток наукового світогляду, інтересу, позитивного ставлення студентів до діяльності, пов'язаної з використанням творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників та створення передумов для самовиховання, самовдосконалення, що в комплексі з отриманими спеціальними знаннями, вміннями, розвинутими творчими якостями повинно забезпечити їхню готовність до вирішення різнопланових виховних завдань під час реалізації цієї діяльності в роботі із старшими дошкільниками.

Поетапне досягнення мети в розробленій системі забезпечили почерговим і послідовним вирішенням вищезазначених завдань. Так, на першому (*підготовчому*) етапі підвищили існуючі первинні професійні інтереси студентів, поглибили усвідомленість необхідності використовувати твори пластичного мистецтва при вирішенні завдань виховання старших дошкільників; сформували особистісні якості студентів, естетичний досвід, міцні знання з історії і творів світового пластичного мистецтва, уміння їх використовувати на заняттях з образотворчого мистецтва, праці, конструювання, враховуючи зміст цих розділів програми «Малюємо» для старших дошкільників, а також аналізувати зміст навчальних програм і окремих занять (виховних заходів) дошкільних педагогів-практиків і особисту діяльність. В аспекті реалізації міжпредметних зв'язків сформували вміння визначати твори пластичного мистецтва, що найбільше відповідають змісту інших розділів програми «Малюємо».

Зовнішній чинник – потреба суспільства у висококваліфікованих дошкільних педагогах

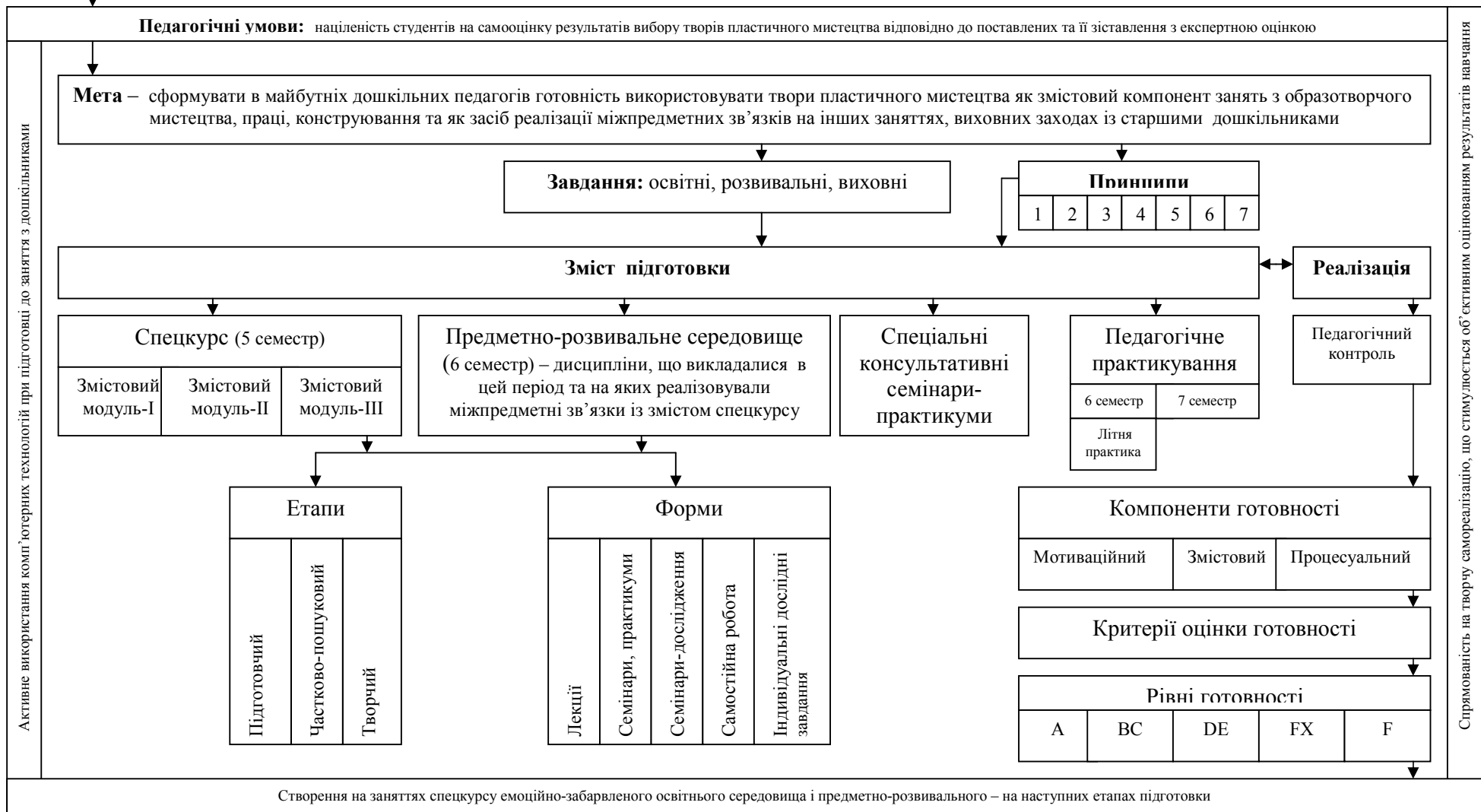

Рис. 1. Модель системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників

Примітка. Принципи: 1 – науковості, 2 – наочності, 3 – доступності, 4 – свідомості й активності, 5 – зв'язку теорії з практикою, 6 – вибору індивідуальної освітньої траєкторії, 7 – освітньої рефлексії

Готовність майбутніх дошкільних педагогів до виду професійної діяльності, якому навчали

Упродовж *частково-пошукового етапу* робота передбачала розвиток у студентів творчих якостей, пов'язаних з умінням вибрати оптимальні за змістом твори світового пластичного мистецтва, враховуючи спрямованість змісту занять з різних розділів програми «Малятко» та виховних заходів. Робота була спрямована також на формування в студентів дивергентного мислення, а саме таких його проявів як флюенція, флексебільність, оригінальність, елаборація. Для цього на початку занять студенти вирішували проблему, пов'язану з проведенням заняття із старшими дошкільниками з певного розділу програми «Малятко», використовуючи для цього твори пластичного мистецтва. Студенти аналізували завдання такого заняття та пропонували ідеї щодо їх вирішення, потім разом з викладачем вивчали ці ідеї і обирали одну, найбільш доцільну з точки зору ефективного вирішення встановлених завдань за допомогою творів певного виду пластичного мистецтва. Після такої підготовчої роботи студенти переходили до наступного етапу, а саме до безпосереднього вибору таких творів кожним студентом індивідуально.

Упродовж *творчого етапу* підвищували інтерес студентів до творчої діяльності, виховували ініціативність, самостійність.

Під час розробки і впровадження розробленої системи в практичну діяльність було реалізовано вимоги принципу науковості, наочності, доступності, свідомості й активності, зв'язку теорії з практикою, вибору індивідуальної освітньої траєкторії, освітньої рефлексії та використано такі методичні прийоми формування знань й умінь студентів: перетворення, удосконалення, пряма аналогія, символічна аналогія, фантастична аналогія, навчання в команді, професійне самовдосконалення.

Педагогічне керівництво студентами в ході експерименту передбачало: реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, а саме надання кожному студенту творчої свободи у виборі способу вирішення встановлених завдань і творів пластичного мистецтва для підвищення ефективності цього процесу; використання спеціально розроблених комплексів навчальних і творчих завдань, ефективних методів, прийомів, форм навчальної діяльності на заняттях спецкурсу; врахування здібностей, нахилів, творчих якостей студентів під час вирішення різних за складністю навчальних і творчих завдань; створення на заняттях атмосфери пошуку різних варіантів реалізації міжпредметних зв'язків, використовуючи для цього твори пластичного мистецтва; формування позитивного, активно-діяльнісного ставлення студентів до вирішення виховних завдань за допомогою зазначеного засобу.

Зміст підготовки реалізовано в традиційних і нетрадиційних (семінари-дослідження, моделювання педагогічних ситуацій) формах. Важливого значення, при цьому, було надано самостійній роботі, індивідуальним дослідним завданням, педагогічним практикам.

У ході формувального експерименту обґрунтували педагогічні умови реалізації розробленої системи, а саме: націленість студентів на самооцінку результатів вибору творів пластичного мистецтва відповідно до поставлених завдань та її зіставлення з експертною оцінкою; спрямованість на творчу самореалізацію, що стимулюється об'єктивним оцінюванням результатів навчання; активне використання комп'ютерних технологій для розширення змісту індивідуального пакету інформаційно-методичного забезпечення; створення на заняттях спецкурсу емоційно-забарвленого освітнього середовища і предметно-розвивального – на наступних етапах підготовки.

У процесі підготовки студентів до досліджуваної діяльності сформовано її мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти. Сформованість *мотиваційного компонента* забезпечила усвідомлене позитивне й відповідальне ставлення студента до навчання, стійкий інтерес, установка і потреба творчо використовувати набуті знання, бажання досягти успіху в зазначеній діяльності.

Сформованість *змістового компонента* на першому етапі навчання забезпечили такі знання: змісту програми «Малятко» для старших дошкільників; видів світового пластичного мистецтва та найбільш відомих творів кожного з них; способів вибору адекватних творів з різних видів пластичного мистецтва, враховуючи індивідуальні мистецькі уподобання дітей, мету, зміст заняття; з визначення можливих напрямків використання обраних творів для ефективного вирішення встановлених завдань; вибору ефективних методів і методичних прийомів застосування твору, виходячи із завдань заняття; теоретичне моделювання власної діяльності під час заняття, на якому використовуються твори світового пластичного мистецтва, а також старших дошкільників. Упродовж другого етапу формували знання про такі підходи і способи: актуалізації знань дошкільників для усвідомленого оволодіння основним навчальним матеріалом і створення на занятті сприятливого наочно-інформаційного середовища, використовуючи для цього твори світового пластичного мистецтва; вибору творів, що найбільше відповідають основному матеріалу та індивідуальним уподобанням дітей; керування навчальною діяльністю дошкільників для засвоєння ними матеріалу заняття, використовуючи для цього твори пластичного мистецтва; оцінювання результатів діяльності дошкільників на занятті. Третій етап передбачав формування знань, пов'язаних з проведенням аналізу власної діяльності та діяльності дошкільників за такими напрямками: оволодіння основним навчальним матеріалом; створення сприятливого емоційного і наочно-інформаційного середовища на занятті; виявлення причин і пошук шляхів усунення недоліків у використанні творів світового пластичного мистецтва на занятті; пошук способів удосконалити свої вміння в зазначеній діяльності для найкращого вирішення різнопланових виховних завдань у роботі зі старшими дошкільниками.

Сформованість *процесуального компонента* передбачала компетентність майбутніх дошкільних педагогів в аналізі змісту навчальних програм, результатів власної діяльності, виборі й використанні творів світового пластичного мистецтва як складової змісту занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах, застосуванні в практичній діяльності отриманих знань й умінь.

Визначаючи рівні й критерії готовності майбутніх дошкільних педагогів до досліджуваної діяльності, враховано положення кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що передбачають високий (*A*), достатній (*BC*), задовільний (*DE*), низький (*FX*), дуже низький (*F*) рівні. Останньому рівню відповідає байдуже ставлення студента до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності, слабе знання навчального матеріалу; процесуальний компонент характеризується слабким виконанням вказівок керівника практики щодо використання конкретних творів на занятті з дошкільниками, невмінням здійснювати таку діяльність, низьким розвитком одних, незадовільним – інших творчих якостей, що забезпечують її успішне виконання.

Студенти з низьким рівнем готовності виявляють епізодичний інтерес та

позитивне ставлення до використання творів пластичного мистецтва, їхні базові вміння характеризуються фрагментарністю і поверхневим володінням навчальним матеріалом. Вони використовують рекомендовані керівником практики твори на заняттях із старшими дошкільниками, але здійснюють це на репродуктивному рівні, мають індивідуальний пакет наочно-інформаційного забезпечення з одним конспектом заняття на кожний з двох третин розділів програми «Малятко», зміст яких передбачає використання творів світового пластичного мистецтва; сценарій виховного заходу з використанням таких творів відсутній. Розвиток творчих якостей студентів знаходиться на задовільному та низькому рівнях.

Студенти із задовільним рівнем виявляють інтерес і позитивне ставлення до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, але тільки під впливом зовнішніх чинників. Змістовий компонент характеризується задовільним володінням лише частиною навчального матеріалу, репродуктивним рівнем його реалізації, процесуальний – виконанням студентом вказівок керівника практики і вихователя про використання конкретних творів на занятті, але здійснює це на репродуктивному рівні. У таких студентів є індивідуальний пакет наочно-інформаційного забезпечення щонайменше з одним конспектом заняття на кожний з двох третин розділів програми «Малятко», одним сценарієм виховного заходу, в яких використано твори світового пластичного мистецтва. Розвиток творчих якостей студентів відповідає достатньому та задовільному рівням.

Достатній рівень характеризується інтересом і відповідальним ставленням студента до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, хорошим володінням навчальним матеріалом, здатністю його поелементно аналізувати, але неспроможністю формулювати висновки. Він узгоджує доцільність використання творів з керівником практики (дошкільним педагогом), здійснює практичну діяльність на конструктивному рівні, відзначається високим і достатнім рівнями розвитку творчих якостей, має пакет наочно-інформаційного забезпечення, що містить не менше одного конспекту заняття з кожного розділу програми «Малятко», одного-двох сценаріїв виховного заходу, в яких використано твори світового пластичного мистецтва.

Високий рівень готовності передбачає стійкий інтерес і позитивне ставлення студента до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, вільне володіння навчальним матеріалом, опрацювання основної і додаткової літератури, аргументоване висловлювання думок, творчий підхід до виконання завдань під час самостійної роботи. Процесуальний компонент відзначається ініціативністю студента у використанні творів пластичного мистецтва на заняттях із старшими дошкільниками в нетипових ситуаціях на творчому рівні. Він має пакет наочно-інформаційного забезпечення, що містить не менше одного конспекту заняття з кожного розділу програми, щонайменше три сценарії виховних заходів, в яких використано твори пластичного мистецтва та відзначається високим рівнем розвитку творчих якостей.

Ефективність розробленої системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників перевірено в ході двоетапного формувального експерименту. На початку експерименту досліджувані показники в ЕГ і КГ між собою статистично не відрізнялися, що свідчило про однорідність сформованих груп (табл. 1).

Рівень	На початку			Наприкінці		
	КГ	ЕГ	Статистична відмінність ($D \pm m_d$)	КГ	ЕГ	Статистична відмінність ($D \pm m_d$)
<i>Мотиваційний компонент готовності</i>						
Низький	16,0	17,86	1,86 ± 10,61 (p > 0,05)	12,0	10,71	2,71 ± 8,75 (p > 0,05)
Задовільний	36,0	35,71	0,29 ± 13,20 (p > 0,05)	28,0	25,00	3,00 ± 12,15 (p > 0,05)
Достатній	48,0	46,43	1,57 ± 13,73 (p > 0,05)	56,0	57,15	1,15 ± 13,64 (p > 0,05)
Високий	0	0	0 (p > 0,05)	4,0	7,14	3,14 ± 6,26 (p > 0,05)
<i>Змістовий компонент готовності</i>						
Низький	32,0	42,86	8,57 ± 11,70 (p > 0,05)	16,0	17,85	3,14 ± 6,26 (p > 0,05)
Задовільний	60,0	53,57	6,43 ± 13,58 (p > 0,05)	56,0	50,00	6,00 ± 13,71 (p > 0,05)
Достатній	8,0	3,57	4,43 ± 6,43 (p > 0,05)	20,0	21,43	1,43 ± 11,13 (p > 0,05)
Високий	0	0	0 (p > 0,05)	8,0	10,71	1,29 ± 7,97 (p > 0,05)
<i>Процесуальний компонент готовності</i>						
Низький	52,0	53,56	3,35 ± 12,06 (p > 0,05)	36,0	42,85	4,29 ± 10,02 (p > 0,05)
Задовільний	48,0	46,44	1,56 ± 13,74 (p > 0,05)	52,0	42,86	9,14 ± 13,67 (p > 0,05)
Достатній	0	0	0 (p > 0,05)	12,0	14,29	2,29 ± 9,27 (p > 0,05)
Високий	0	0	0 (p > 0,05)	0	0	0 (p > 0,05)

Наприкінці першого етапу експерименту (після вивчення спецкурсу) змінилися показники мотиваційного компонента, а саме: зменшилася кількість студентів з низьким, середнім і збільшилася – з достатнім рівнем готовності до досліджуваного виду професійної діяльності; на початку експерименту достатнім рівнем не відзначався жоден студент. Аналогічними були зміни змістового і процесуального компонентів готовності студентів, але кількісно зміни останнього були найменш виражені, що дало підстави для таких висновків: підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва в ході розробленого спецкурсу досить ефективна, але не забезпечує достатнього рівня сформованості процесуального компонента готовності; спецкурс відзначається надійністю в частині узгодженості результатів і подібними результатами від впровадження у навчальний процес різними викладачами із спеціальною фаховою підготовкою.

Наприкінці другого етапу експерименту (після реалізації в ЕГ предметно-розвивального середовища) встановлено зміни досліджуваних показників (табл. 2). В ЕГ сформованість мотиваційного компонента готовності студентів відзначалася значно вищими результатами порівняно з КГ, про що свідчило таке: в першій групі були відсутні студенти з низьким рівнем такої готовності, в той час як в другій вони склали 8,0%; кількість студентів з високим рівнем готовності в ЕГ була на 19,7% більша порівняно з КГ (p < 0,05). Результати сформованості змістового компонента в дослідних групах практично не відрізнялися, за винятком низького рівня, яким в ЕГ відзначалося на 8,4% менше студентів порівняно з КГ, оскільки їхня загальна кількість складала відповідно 3,6% та 12,0% (p < 0,05).

Найбільш суттєві розбіжності між дослідними групами встановлено в сформованості процесуального компонента готовності студентів, а саме: пов'язаного з використанням творів пластичного мистецтва як змістової складової занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання – в ЕГ кількість студентів із задовільним рівнем була на 26,6% менша, з достатнім і високим – відповідно

Таблиця 2

Готовність студентів контрольної та експериментальної груп до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників за результатами другого етапу формувального експерименту, %

Компонент готовності	Рівень	КГ	ЕГ	Статистична відмінність ($t; D \pm m_d$)	Вірогідність відмінності ($p; \alpha=0,05$)
Мотиваційний	низький – $F+FX$	8,0	0	$8,0 \pm 5,42$	$p < 0,05$
	задовільний – DE	36,0	21,43	$14,57 \pm 13,36$	$p > 0,05$
	достатній – BC	40,0	42,86	$2,86 \pm 13,55$	$p > 0,05$
	високий – A	16,0	35,71	$19,71 \pm 11,65$	$p < 0,05$
Змістовий	низький – $F+FX$	12,0	3,57	$8,43 \pm 7,38$	$p < 0,05$
	задовільний – DE	48,0	32,14	$15,86 \pm 13,33$	$p > 0,05$
	достатній – BC	24,0	39,29	$15,29 \pm 12,55$	$p > 0,05$
	високий – A	16,0	25,0	$9,0 \pm 10,99$	$p > 0,05$
Процесуальний-1	низький – $F+FX$	36,0	25,0	$11,0 \pm 12,61$	$p > 0,05$
	задовільний – DE	48,0	21,43	$26,57 \pm 12,65$	$p < 0,05$
	достатній – BC	16,0	35,71	$19,71 \pm 11,65$	$p < 0,05$
	високий – A	0	17,86	$17,86 \pm 7,24$	$p < 0,05$
Процесуальний-2	низький – $F+FX$	52,0	14,29	$37,71 \pm 11,98$	$p < 0,05$
	задовільний – DE	40,0	14,29	$25,71 \pm 11,82$	$p < 0,05$
	достатній – BC	8,0	42,86	$34,86 \pm 10,81$	$p < 0,05$
	високий – A	0	28,57	$28,57 \pm 8,53$	$p < 0,05$

Примітка: – «процесуальний-1» – компонент готовності до використання творів пластичного мистецтва як змістової складової занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання;
– «процесуальний-2» – компонент готовності до використання творів пластичного мистецтва як засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших передбачених програмою «Малюнок» заняттях і виховних заходах

на 19,7% і 17,9% більша порівняно з КГ ($p < 0,05$); пов'язаного з використанням творів пластичного мистецтва як засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах – в ЕГ кількість студентів з низьким і задовільним рівнями була відповідно на 37,7% і 25,7% менша, з достатнім і високим – відповідно на 34,9% і 28,6% більша порівняно з КГ, в якій низькими результатами відзначалося більше половини студентів, а високими – жоден студент ($p < 0,05$).

Отже, результати формувального експерименту засвідчили ефективність запропонованої системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. Експериментально підтверджено припущення, що використання в їхньому навчальному процесі комплексу запропонованих педагогічних заходів значно підвищує ефективність формування всіх компонентів готовності до зазначеного виду професійної діяльності, але передусім – процесуального та мотиваційного. Також, в дослідженні вперше підготовку майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників розглянуто як систему, що передбачає цільову, мотиваційну, змістову, процесуальну і результативну складові з поетапною реалізацією змісту кожної з них. Обґрунтовано педагогічні умови ефективного реалізації розробленої системи підготовки. Встановлено критерії і рівні готовності майбутніх дошкільних педагогів до досліджуваного виду професійної діяльності, запропоновано контрольні завдання для оцінки змістового компонента готовності, надійність яких підтверджена математично. Розроблено зміст підготовки студентів до зазначеної діяльності в процесі їхнього навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і практичне вирішення наукового завдання, пов'язаного з покращенням підготовки майбутніх дошкільних педагогів до професійної діяльності шляхом формування в них знань й умінь комплексно використовувати твори пластичного мистецтва під час вирішення різнопланових виховних завдань на заняттях і масових заходах із старшими дошкільниками.

1. Результати аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел свідчать, що пластичне мистецтво має багате історичне минуле і сьогодні використовується як змістовий елемент програми виховання дітей старшого дошкільного віку. Проте, запропоновані в ній твори відібрано за національно-історичним критерієм, хоча сучасні інтеграційні тенденції розвитку держави вимагають більшого обсягу знань про цей вид мистецтва. У зв'язку з тим, що старші дошкільники спроможні розуміти й аналізувати твори пластичного мистецтва, тому вони можуть використовуватись як наочність у процесі передачі різноманітної навчальної інформації, а отже бути одним з ефективних засобів реалізації міжпредметних зв'язків на заняттях. Враховуючи зазначене, а також зважаючи на відсутність у навчальному плані підготовки дошкільних педагогів окремого курсу з використання творів світового пластичного мистецтва як змістового компонента занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками, практично повну відсутність досліджень ефективності його впровадження в навчальний процес вищих педагогічних навчальних закладів, зазначена проблема потребує детального вивчення.

2. Результати аналізу емпіричного досвіду свідчать, що дошкільні педагогіч-практики усвідомлюють важливість і необхідність використовувати твори пластичного мистецтва як змістову складову занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання (60,0%) та як засіб реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками (79,0%). Разом з тим, відповідними знаннями володіє тільки 18,0% та 10,0% опитаних, уміннями їх реалізовувати в практичній діяльності – 14,0% і 13,0%, зі складу студентів не підготовлені за рівнем знань 62,0% і 65,0%, за рівнем умінь – 33,0% і 69,0%.

3. Система підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників передбачає взаємозв'язок змісту, принципів, форм, поетапного педагогічного контролю й умов їх реалізації на кожному етапі. Зміст підготовки передбачає вивчення спецкурсу, організованого за кредитно-модульною системою, після цього – вдосконалення сформованих знань й умінь студентів, використовуючи навчання в предметно-розвивальному середовищі, що реалізується на заняттях циклу професійно-орієнтованих дисциплін, спеціальні консультативні семінари-практикуми на початку педагогічних практик, розробку кожним студентом пакету наочно-інформаційного забезпечення занять з дошкільниками і педагогічне практикування.

4. Структурними елементами педагогічного контролю в розробленій системі є компоненти готовності майбутніх дошкільних педагогів до комплексного

використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників, що передбачають: мотиваційний – усвідомлене й відповідальне ставлення до навчання, стійкий інтерес, установку і потребу творчо використовувати набуті знання, уміння на практиці, бажання досягти успіху в застосуванні історії світового пластичного мистецтва для вирішення різнопланових виховних завдань в роботі із старшими дошкільниками; змістовий – повні за обсягом і глибокі за якісним складом знання з історії світового пластичного мистецтва, змісту програми виховання дошкільників, методик відбору таких творів для занять, масових виховних заходів і їх використання для комплексного вирішення програмних завдань, складання планів-конспектів занять і сценаріїв виховних заходів, поетапне формування відповідних знань й умінь, розвиток творчих якостей; діяльнісний – уміння застосовувати набуті знання безпосередньо в дошкільному навчальному закладі, компетентно аналізувати результати своєї діяльності, упереджувати виникнення помилок.

5. Критеріями готовності майбутніх дошкільних педагогів до досліджуваного виду професійної діяльності є: інтерес і позитивне ставлення до цієї діяльності; повнота і глибина оволодіння програмним матеріалом; здатність до творчого чи репродуктивного відтворення і практичного застосування набутих знань й умінь; творче, конструктивне чи репродуктивне вирішення завдань в нестандартних ситуаціях під час застосування знань з історії світового пластичного мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва, праці, конструювання як їх змістової складової, на інших заняттях і виховних заходах – як засобу реалізації міжпредметних зв'язків; якісний склад індивідуального пакету наочно-інформаційного забезпечення занять. Стан готовності до зазначеної діяльності може відповідати високому (*A*), достатньому (*BC*), задовільному (*DE*), дуже низькому (*FX*) чи незадовільному (*F*) рівню.

6. Ефективність запропонованої системи підготовки в значній мірі залежить від реалізації комплексу педагогічних умов: націленості студентів на самооцінку результатів вибору творів пластичного мистецтва відповідно до поставлених на занятті з дошкільниками завдань та її зіставлення з експертною оцінкою; спрямованості на творчу самореалізацію, що стимулюється об'єктивним оцінюванням результатів навчання; активного використання комп'ютерних технологій для розширення змісту індивідуального пакету інформаційно-методичного забезпечення; створення на заняттях спецкурсу емоційно-забарвленого освітнього середовища і предметно-розвивального – на наступних етапах підготовки.

7. Реалізація розробленого спецкурсу забезпечила покращення всіх компонентів готовності майбутніх дошкільних педагогів до використання отриманих знань й умінь в професійній діяльності, за винятком процесуального компонента, покращення якого є найменшим. Усуненню недоліків сприяє створення в процесі навчання предметно-розвивального середовища, проведення спеціальних консультативних семінарів і педагогічного практикування, а саме: на 28,6% збільшилася кількість студентів з високою мотиваційною, на 14,3% і 17,9% – відповідно з високою і достатньою змістовою, на 17,9; 21,4 та 28,6; 28,6% – відповідно з високою і достатньою діяльнісною готовністю до використання творів пластичного мистецтва як змістової складової занять з образотворчого мистецтва, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах ($p < 0,05$).

8. Упровадження в навчальний процес розробленої системи забезпечило значно кращу готовність студентів ЕГ до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників порівняно з КГ. Статистично значущі розбіжності в компонентах за рівнями такі: мотиваційний – в ЕГ на 19,7% більше студентів з високим рівнем готовності порівняно з КГ, відповідно відсутні та становлять 8,0% студенти з низьким рівнем готовності; змістовий – в ЕГ на 8,4% менше студентів з низьким та на 15,9%, 15,3%, 9,0% більше відповідно із задовільним, достатнім і високим рівнями готовності порівняно з КГ; процесуальний у використанні творів пластичного мистецтва на заняттях образотворчо-трудового циклу – в ЕГ на 26,6% менше студентів із задовільним, на 19,7%, 17,9% більше – з достатнім і високим рівнями готовності порівняно з КГ, в якій останнім не відзначається жоден студент; процесуальний у використанні творів пластичного мистецтва як засобу реалізації міжпредметних зв'язків – в ЕГ на 37,7% і 25,7% менше студентів відповідно з низьким і задовільним, на 34,9% і 28,6% більше з достатнім і високим рівнями готовності порівняно з КГ, в якій більше половини студентів відзначається низьким рівнем, а високий не виявлено в жодного з них.

Проведене дослідження не вирішує всіх проблем, пов'язаних з підготовкою майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. Подальші дослідження вбачаються в переосмисленні методології розробки методичних посібників для студентів і дошкільних педагогів, удосконаленні змісту інтегрованих курсів їхньої підготовки (підвищення педагогічної майстерності) до зазначеного виду професійної діяльності, пошуку нових, оптимальних форм самостійної підготовки, вивченні зарубіжного досвіду в системі професійного навчання вихователів.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях:

1. Галаманжук Л.Л. Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання: Програма спецкурсу для студентів педагогічних факультетів, спеціальність «Дошкільне виховання». – Кам'янець-Подільський: ПП Зарицький А.М., 2006. – 31 с.

2. Галаманжук Л.Л. Використання історії пластичного мистецтва в практиці виховання старших дошкільників: Методичні рекомендації для студентів педагогічних факультетів, спеціальність «Дошкільне виховання». – Кам'янець-Подільський: ПП Зарицький А.М., 2006. – 112 с.

3. Галаманжук Л.Л. Використання історії мистецтв у формуванні готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності із старшими дошкільниками (постановка проблеми) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2004. – № 4. – С. 9-12.

4. Галаманжук Л.Л. Теоретичні передумови створення педагогічної технології з використання історії мистецтв у підготовці майбутніх вихователів // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Зб. наук. праць. – Вип. 4. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Т. 2. – С. 193-195.

5. Галаманжук Л.Л. Стан готовності майбутніх дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності // Наукові

записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 2. – С. 34-38.

6. Галаманжук Л.Л. Стан підготовки майбутніх дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників // Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2006. – Вип. LXIV. – С. 43-49.

7. Галаманжук Л.Л. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 2. – С. 14-17.

8. Галаманжук Л.Л. Система підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників // Міжнар. наук. конференція до 100 річчя заснування Фребелівського пед. інституту: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – С. 106-111.

АНОТАЦІЇ

Галаманжук Леся Людвігівна. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007.

У дисертації досліджено проблему підготовки студентів вищих навчальних закладів України, які навчаються на педагогічних факультетах за спеціальністю «Дошкільне виховання» до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників. Розроблена, обґрунтована й експериментально апробована система підготовки майбутніх дошкільних педагогів до зазначеної діяльності містить мету, завдання, зміст підготовки, принципи, форми, педагогічні контроль і умови їх ефективної реалізації, що здійснюються поетапно для досягнення мети. Обґрунтовано критерії і показники для визначення рівнів готовності студентів як результату їхньої підготовки до зазначеного виду професійної діяльності. Експериментально доведено, що комплекс додаткових до розробленого спецкурсу педагогічних (навчання в предметно-розвивальному середовищі, проведення спеціальних консультативних семінарів-практикумів до початку педагогічних практик, розробка індивідуального пакету наочно-інформаційного забезпечення занять, виховних заходів старших дошкільників, педагогічні практики) сприяє значному покращенню всіх компонентів готовності майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів світового пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників.

Ключові слова: дошкільні педагоги; система підготовки; світове пластичне мистецтво; виховання старших дошкільників; комплексний підхід; компоненти, критерії, рівні готовності; предметно-розвивальне середовище.

Галаманжук Леся Людвиговна. Подготовка будущих дошкольных педагогов к комплексному использованию произведений пластического искусства в воспитании старших дошкольников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2007.

Диссертация посвящена вопросам подготовки будущих дошкольных педагогов к комплексному использованию произведений пластического искусства в воспитании старших дошкольников. Необходимость такой подготовки связана с гуманизацией воспитания и образования, большими возможностями произведений мирового пластического искусства в решении вопросов, отнесенных к различным сферам познания человека, а также с их недостаточным использованием в практике дошкольного воспитания. В диссертации осуществлен анализ состояния исследуемой проблемы в психолого-педагогической литературе, раскрыты теоретические основы подготовки будущих дошкольных педагогов к комплексному использованию произведений пластического искусства в профессиональной деятельности, установлено их место и роль в формировании личности дошкольника. Определена сущность понятия «готовность» будущего дошкольного педагога к указанной деятельности, выделены ее взаимосвязанные компоненты: мотивационный, содержательный, деятельный. Охарактеризованы уровни готовности студентов по каждому компоненту, разработанные с учетом общеевропейской кредитно-модульной системы организации учебного процесса. Констатирующим исследованиям был установлен недостаточный уровень готовности будущих дошкольных педагогов к исследуемой деятельности, что обусловило необходимость их целенаправленной подготовки в процессе обучения.

Для повышения уровня готовности студентов к изучаемой профессиональной деятельности разработана система подготовки, которая включает: цель, задачи, содержание подготовки, принципы, формы, педагогический контроль и условия их поэтапной реализации. Главная особенность содержания подготовки состоит в использовании, кроме разработанного спецкурса, также комплекса педагогических мероприятий (обучение в предметно-развивающей среде, специальные консультативные семинары-практикумы до начала педагогических практик, совершенствование индивидуального пакета наглядно-информационного обеспечения занятий со старшими дошкольниками, педагогические практики), способствующих оптимизации такой подготовки.

Результатами формирующего эксперимента доказана высокая эффективность разработанной системы подготовки будущих дошкольных педагогов к комплексному использованию произведений мирового пластического искусства в процессе воспитания старших дошкольников.

Ключевые слова: дошкольные педагоги; система подготовки; мировое пластическое искусство; воспитание старших дошкольников; комплексный подход; компоненты, критерии, уровни готовности; предметно-развивающая среда.

Galamandjuk Lesya Ljudvigivna. Training of future pre-school teachers for integrated usage of plastic art works in senior pre-school children's upbringing. – Manuscript.

Dissertation for a candidate in pedagogical science: speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2007.

The dissertation focuses on the problem of training students of higher educational establishments of Ukraine who study at the pedagogical departments majoring in "Pre-school education" for integrated usage of plastic art works in senior pre-school children's upbringing. Worked out, substantiated and experimentally proved the system of training future pre-school teachers for their activity contains the content of training, pedagogical control and conditions of their effective realization, which is carried out stage after stage aimed at achieving the goal – system-creating reason which focuses at positive result and foresees the realization of educational, developing and upbringing functions. Criteria and data for determining the levels of formation of students' readiness as a result of their training for the above mentioned kind of professional activity are substantiated. It has been experimentally proved that complex of additional to the worked out special course organization and realization measures (training in a subject-developing environment, conducting specialized consultative seminars before the beginning of pedagogical practice, developing individual packet of visual and information aids for lessons, upbringing measures for senior pre-school children, pedagogical practice) promotes effective formation of all components of students' readiness for the investigated kind of professional activity.

Key words: pre-school teachers; system of training; world plastic art; in senior pre-school children's upbringing; integrated approach; components; criteria; levels of readiness; subject-developing environment.